

HELSINGISSÄ

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Copyright © Johanna Vuoksenmaa ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

ISBN 978-951-1-48736-4

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

OSA I

Äidit

*Älkää puhuko minulle äidin sydäimestä
niin kuin tuntisitte sen,
kukaan ei tunne.*

*Mäennpyppylällä on sairaala
ja siellä syntyy äidin sydämiä
samaan tahtiin vauvojen kanssa.
Eivät ne synny samanlaisina.
Jokin on laajentunut,
jo valmiiksi väsynyt,
jokin tikkaa ihan omaa tahtiaan
ja jossakin on reikä.*

*Ja hautausmailla,
älkää antako orvokkien hämätä.
Vaikka seurakunta istuttaa
samanlaisen kukan
jokaiselle haudalle,
josta jälkeläiset eivät jaksu huolehtia,
niiden alla hajoavat äidit
eivät ole samasydämisiiä.*

*Koska joku itki vain yhden kerran,
toinen itki aina
ja kolmas ei itkenyt ollenkaan.*

Elokuu 1943

LOPPI

Aamun valossa Alma näkee kärpäsen. Koko yön hän on kääntynyt kamarinsa kuumuudessa, ja joka kerta, kun unen armo on ollut vapauttamaisillaan hänet valveesta, tuo piinaaja on surah-
tanut korvan juureen tai seisahtanut poskelle ja havahduttanut hänet uudelleen hereille.

Alma on kuullut salista kaikki kaappikellon lyönnit, ainakin tasatunnit, varmaan jotkin puolikkaatkin. Nyt verhojen raosta näkyy jo kaitale vaalenevaa taivasta.

Kärpänen hieroo jalkojaan päällyslakanan taitteella ja ottaa pari askelta pitsikaitaleen suuntaan. Alma kohottaa kättään hitaasti ja läiskäyttää, mutta kärpänen on nopea, se singahtaa päättömään lentoon, tömähtää kevyesti ikkunaa vasten ja jää sitten sinne, verhon ja lasin väliin pörisemään.

Salista kuuluu viisi kumeeaa kellon lyöntiä. Auto on tulossa vasta yhdeksältä, mutta Alma ei enää anna silmiensä sulkeutua. Vaikka valvottua yötä vääjäämättä seuraa päivän väsymys, hän tietää, ettei uni enää tule.

Alma kohottautuu istumaan. Sänky narahtaa hänen painonsa alla. Matkajännitys täyttää mielen heti, kun nousee pystyasentoon. Levottomuus hiipii kehoon kuin kettu öiselle pihalle,

panee jalat hermostuneeseen liikkeeseen. Alman muhkuraiset polvet tekevät pieniä rytmikkäitä hyppäyksiä yöpaidan helman alla, etsivät alkutahtia päivään.

Molemmista lonkista reisiin säteilee tasaista kolotusta, se tietää yleensä sadetta.

Almaa huolestuttaa. Jos lonkkasärky tälläkin kertaa ennustaa sään oikein, saattaa vettä tulla vielä silloinkin, kun on tarkoitus nousta lentokoneeseen, ja miten kuljettaja sitten ilmassa näkee mihin ajaa, kun autojenkin ikkunat menevät melkein läpinäky-mättömiksi rankkasateessa? Alma muistaa hyvin ukkoskuuron, joka osui kohdalle naapurin isännän kyydissä Forssasta palatessa. Auto oli pakko pysäyttää pientareelle odottamaan, kun ikkunasta ei ollut nähdä tietä. Mutta eihän lentokonetta voi kesken matkan pysäyttää. Mistä ne tietävät, minne ajavat, jos koko taivas on sakeanaan sadetta?

Alma ponnistautuu ähkäisten seisomaan. Jalkapohjatkin tuntuvat aroilta. Hän astelee aamukankein raajoin ikkunan luo, raottaa verhoja ja avaa ikkunanpuolikkaan kunnolla levälleen.

Kärpänen kiirehtii ulos, ja kosteaa yöilmaa leijaillee sisään. Pilvisen aamun hämärä on harmaata ja taivas raskas, puutarhan puut tummia loppukesäisessä vihreydessään.

Alma palaa vuoteensa laidalle, pyörittelee siinä nilkkojaan.

Yöpöydällä lepäävät silmälasit, ja vedellä täytetyssä juomala-sissa uiskentelevat tekohampaat. Alma kalastelee hampaat sormiinsa, loksauttaa ne paikoilleen, liikuttelee leukoja sivusuuntaan ja antaa purentansa asettua. Alma miettii, onkohan hotelleissa ja muissa matkan yöpymispaikoissa mitään astioita, mihin hän voisi laittaa hampaansa yöksi.

Almaa pissattaa. Huussiin menoa varten pitäisi pukea päivävaatteet, mutta Alma ei vielä viitsisi. Hän päättää lorotella yöastiaansa. Siinä asiaa toimittaessa mieleen kohoaa uusi huolenaihe, että

mitenkähän lentokoneessa hädän tullen käy? Junissa on vessanreiät lattiassa, mutta jos lentokoneesta sillä tavalla tavaraa tavaalle pudoteltaisiin, jätökset saattaisivat päätyä minne vaan. Varmasti siellä on jonkinlaisia alusastioita kaiken varalta, mutta hyvin oudolta tuntuu ajatus ilmassa pissaamisesta.

Pesupaikalla on vati ja vettä kannussa. Alma pesee kätensä ja viruuttaa kasvonsa ja kainalonsa.

Hämeenlinnasta erityisesti tätä matkaa varten hankittu suuri laukku on valmiiksi pakattuna oven pielessä. Alma avaa sen soljet, kaataa hammaslasistaan vedet vatiin ja asettaa lasin vaatteiden väliin, niin, että se pysyy ehjänä siellä pehmeiden kankaiden keskellä.

Käsilaukustaan Alma kaivaa esiin vielä SS-toimistolta lähetetyn kutsukirjeen, itse Hitlerin kommentoa ja toivetta toteuttavan. Hän asettaa lasit silmilleen ja kertoo vielä päivän aikataulua.

Kirjettä tutkiessaan Alma tajuaa, että lentomatkan osuukin vasta seuraavalle päivälle, koska yksi yö on tarkoitus viettää Helsingissä. Hän sättii itseään moisesta hajapäisyydestä, mutta ajatus helpottaa jännitystä. Ehkä huomenna ei enää olisikaan sateen uhkaa lentämistä häiritsemässä.

Alma pukeutuu kaikessa rauhassa. Valitsee puhtaat alushousut, liivit ja liukkaan, hienomman aluspaidan, nostaa jalkaa ja kurkottaa, että saisi sukan jalkaan, rullaa sitä reiteen ja joutuu panemaan lasit takaisin päähänsä, jotta näkee kiinnittää sukkien soljet oikein. Alushousun puntin ja sukan väliin jää kaitale paljasta ihoa. Siinä mutkittelee kohollaan olevia suonikohjuja kuin puun juuria.

Alma kiikkuu hiljakseen pihakeinussa ja rapsuttaa vieressään kiehnäävän Misse-kissan niskaa, kun musta auto kaartaa talon portille.

Koira alkaa haukkua. Kissa hyppää keinusta ja töpöttää kii-reellä suuren navetan ovista sisään. Alma pysäyttää keinun liik-keen ja nousee kankeasti jaloilleen, lähtee astelemaan autoa kohti.

Kaikki talon asukkaat – palvelusväkeä lukuun ottamatta – ovat tulleet pihalle Alma-mamman matkallelähtöä hämmästelemään. Talon nuori emäntä Hillevi seisoo portailla pieni Orvokki sylis-sään, vieressä viisivuotias Silja yrittää pitää kaksin käsin kiinni autoa kohti tempovasta Kalevista. Ikäneidot Alina ja Hulda seu-raavat äitinsä lähtöä aitan kuistilta, ja Hillevin lapsista vanhin, Eero, lähtee retuuttamaan Alman porraspieleen jättämää, mel-kein pojan itsensä kokoista matkalaukkua kohti autoa.

Autonkuljettaja on noussut ratin takaa. Se kumartaa pihalla ja portailla seisoville naisille ja tarjoaa apuaan laukun kanssa pon-nistelevalle Eerolle, mutta poika kieltäytyy, uhoaa jaksavansa. Kun mies ehdottaa Eerolle taakan jakamista, poika suostuu, ja kohta nuo kaksi kiikuttavat laukkuja autoa kohti niin, että paino on kuskin vastuulla, mutta Eero kannattelee matkalaukun taka-kulmaa reteästi ähisten. Perille päästyään poika läiskäyttää kä-siään yhteen pari kertaa, niin kuin on nähnyt aikuisten miesten tekevän, kun raskas urakka on selätetty.

Kuski avaa Almalle auton oven.

Autossa istuukin jo toinen nainen, ja Alma on hämmennyk-sissään kiivetä kyytiin kasvot edellä, mutta ymmärtää viime het-kellä kääntyä. Hän pudottaa pakaransa penkkiin ja nostaa kan-keat jalkansa yksi kerrallaan sisälle, asettelee sitten käsilaukkunsa keskelle syliään, jämäkästi. Kun koko Alma on asettunut paikal-leen, kuljettaja sulkee oven ja menee kiinnittämään matkalauk-kua auton perään.

Alma vilkaisee vieressään istuvaa naista. Se on nuorempi, pyöreäkasvoinen ja vakava. Matkatoveri nyökkää tervehdykseksi

ja yrittää hivuttautua lähemmäs omaa oveaan, tehdä arvostavasti lisätilaa Almalle, vaikka hän jo tukevasti penkissä istuukin.

– Hyvää huomenta, nainen sanoo ja ojentaa kättään. – Anna Juvonen.

– Alma Haapala, Alma vastaa ja puristaa naisen kättä.

Sen ote tuntuu viileältä ja vähävoimaiselta.

Kuljettaja on saanut laukun köytettyä ja istahtaa ohjausvehkeensä taakse.

– Sitten lähdetään hyvät rouvat, mies sanoo ja käynnistää moottorin.

Alma vilkuttaa auton ikkunan takana seisovalle Eerolle. Pojan naama on vakava, sekin haluaisi hienon auton kyytiin, kaupunkkeihin ja maailmaan. Kun auto lähtee liikkeelle, poika juoksee ensi metrit auton vieressä, jää sitten jälkeen, pettyneenä pien-tareelle varmaan.

Alma ei katso taaksepäin. Hän aikoo pitää katseensa tiessä, tietää siten, jos ei välttävänsä, niin ainakin helpottavansa matkapahoinvointia.

Auton ikkunaan alkaa ripsiä pisaroita. Kuljettaja panee lasinpyyhkijät heilumaan, niistä lähtee hermostuttava ääni.

Toinen matkustaja on piinallisen hiljaa. Olisi kiusallista istua tuppisuina Helsinkiin asti.

Ehkä nainen odottaa, että Alma vanhempana aloittaisi keskustelun.

– Onko tuttuja nämä seudut? Alma kokeilee.

– Ei kovin. Forssasta tai tuolta Torrolta me ollaan.

– Te?

– Niin, tai siis minä, kun mieshän siis... jäi sinne... Saksaan, vaikka sen te varmaan arvaattekin, kun tässä samassa kyydissä ollaan, mutta siis lasten kanssa siellä eletään. Ja vanhan isäntä-väen, niin sillä tavalla me.

– Ai teiltä meni mies?

Nainen nyökkää vakavana.

– Minulta meni vain poika, Alma toteaa.

Nainen vilkaisee Almaa oudosti, ja Alma pohtii hetken, että vain-sanaako se ihmettelee ja pitäisikö lausumaa jotenkin korjailla, mutta päättää sitten seistä tokaisunsa takana. Minkä ajattelee, sen myös sanoo.

Alma on menettänyt molempia lajeja, mutta kyllä Jalmarin menetys kaikkein raskaimmalta tuntui. Kolmestatoista synnyttämästään lapsesta Alma on haudannut seitsemän, mutta puolisoita on ollut vain se yksi, joka meni ihan liian aikaisin.

Alma muistaa liian hyvin sen talvisen lauantai-illan: Hän jo tuvassa, hiukset märkinä saunan jäljiltä, ruisvelli tekeillä ja tytöt kattamassa pöytää, kun Väinö ryntää tupaan ja huutaa, että ”Isä ja Aarne kaatu pihalle!” Pakkasen viilto kasvoilla ulos syöksyessä, märät hiukset jo kohta jääpuikkoina ja lumisella polulla eloton mies, säikähtänyt pikku-Aarne kiljumassa vieressä, pelkkä paita päällään, paljas takapuoli lunta vasten.

Siihen jäi Jalmari, mies parhaassa iässä. Verisuoni katkesi päästä – sen kertoivat myöhemmin, mutta miksi, sitä ei kertonut kukaan, ei edes Jumala, vaikka Alma monta kertaa sitä rukouksissaan kysyi.

Parhaassa iässä toki Vilho ja Aarnekin kuolivat, mutta sodassa sitä osaa odottaa, saunapolulla ei.

– Milloin teidän meni? nainen katkaisee Alman mietteet kysymyksellään.

– Heti siinä ensimmäisessä porukassa, Alma vastaa.

– Tarkoitin, että milloin kaatui? nainen täsmentää hiukan hämillään.

– Kolmastoista lokakuuta, neljäkymmentäyksi, Alma lopottaa päivämäärän ulkomuististaan.

Se on kahdeksas kuolinpäivä perheraamatun ensilehdellä.

Viljami ensimmäisenä, kuolleena syntynyt, sitten Aukusti, sen vei kurkkumätä, kolmannella rivillä Lyyti, sitten Fanny, viidentenä Jalmari ja sen perässä Väinö ja sitten nämä sodan viemät Vilho ja Aarne.

Vielä elossa olevista lapsista Veikko on yhä rintamalla, eikä kukaan tiedä, vaatiiko Suomen puolustaminen talosta vielä yhden uhrin vai riittävätkö jo annetut kaksi.

– Minun mieheni meni tammikuun yhdeksästoista, viime vuonna, nainen kertoo ja jää katsomaan vakavana Almaa.

Alma hämmentyy ja miettii, että mitä se häneltä nyt odottaa. Osanoton sanominen tuntuisi oudolta, kun kuolemasta on jo niin pitkä aika ja kun molemmilla on sama tilanne. Tai melkein.

– On tämä hieno ele Hitleriltä meidät tällä lailla sinne kutsua, Alma tyytyy toteamaan, ja Anna-niminen leski nyökkää pienesti, muttei sano siihen enää mitään vaan katsoo auton ikkunan takana vilistävää, melkein kypsää viljapeltoa.

Mutkaisella maantiellä Annalle tulee huono olo, ja kuski joutuu kahdesti pysäyttämään auton. Naista nolottaa aiheuttamansa häiriö niin paljon, että se melkein itkee. Tai saattavat vedet nousta silmiin ylenantamisenkin takia, mutta yhtä kaikki siihen loppuu juttelu, ja lopulta Annan kalvennut pää painuu auton sivuikkunaa vasten ja nainen nukahtaa.

Alma on mielissään, kun ei tarvitse enää miettiä puhumisia, he ovat niin eri ikäisiä ja eri tilanteissa. Sekin on mukavaa, että nukkuvaa ihmistä voi rauhassa tarkkailla ilman, että vaikuttaa tunkeilevalta. Alma katselee matkatoveriaan, kutakuinkin keskimmäisten tyttäriensä ikäistä, sen verevää vartta ja varmaankin matkaa varten hankittua uuden näköistä leninkiä, ehkä naisen itsensä ompelemaa – tai mistä hän tietää, kunhan kuvittelee.

Aikookohan tuo Torron leskirouva vielä mennä naimisiin? Alma ei Jalmarin jälkeen voinut ajatellakaan sellaista, vaikka muutama tarjokas olisi ollutkin. Niistä ei tosin voinut tietää, olivatko ne hänen vai ison tilan perässä, eikä Almaa kiinnostanut muutenkaan, hän ei uutta puolisoa tarvinnut eikä halunnut.

Alma on elämänsä aikana käynyt Helsingissä muutaman kerran aikaisemminkin ja on kaupunkia lähestyttäessä tunnistavinaan paikkoja. Korkeista taloista ja raitiovaunujen raiteista hän tietää, että keskusta on jo lähellä. Myös jalankulkijoita näkyy koko ajan enemmän.

Alma arvioi auton ikkunasta helsinkiläisiä. Täällä liikkuu selvästi erilaista väkeä kuin maalla. Näkyy paljon naisia, joiden hiuksia on kiharrettu ja kasvoja laitettu, vaikka eletään sota-aikaa eikä kenenkään pitäisi sellaisiin turhuuksiin huomiotaan suunnata ja aikaansa käyttää.

Alma odottaa Eduskuntatalon tulevan kohta näkyviin, mutta auto pysähtyykin jo ennen keskustaa suuren ruskean talon eteen. Kuljettaja kertoo, että ollaan perillä toimistolla, Döbelninkadulla.

Matkatavarat jätetään autoon ja naiset ohjataan sisään rakennukseen.

Toimisto on yllättävän ahdas ja arkinen. Alma tuntee pientä pettymystä, koska on odottanut, että paikka, jossa varmasti käy myös korkeita sotaherroja, olisi jollain tapaa herraskaisempi, mutta tämä on kuin mikä tahansa toimisto, arkisesti sisustettuine huoneineen, kirjoituspöytineen ja tuoleineen.

Eteishallissa odottelee vuoroaan puolenkymmentä jännittyneen oloista matkalaista. Kun yksi tulee suljetusta ovesta ulos pullea kirjekuori kädessään, kutsutaan seuraava sisälle.

Omalla vuorollaan Alma saa toimistohuoneessa istuvalta ystävälliseltä naishenkilöltä perusteellisen selonteon tulevan matkan

kulusta ja samat asiat paperille laitettuina. On osoitteita, karttoja ja matka-asiakirjoja, kuoressa saksan markkojakin.

Anna on vuorossa Alman jälkeen, ja odottaessaan matkakumppaniaan Alma tutkii kuorensa sisältöä. Vasta katsoessaan karttoja ja lukiessaan tarkasta matkaohjelmasta vieraskielisiä paikannimiä hän alkaa ymmärtää, miten pitkälle ja moneen maailman paikkaan hän tulee seuraavan kuukauden aikana pääsemään.

Tulee juhlallinen mieli. Tällaisille matkoille ei ihan keitä tahansa emäntiä kutsuta.

Elokuu 2023

RIIKA (RIX) – HELSINKI-VANTAA (HEL)

Ilona kulkee potkurikoneen kapeaa keskikäytävää. Hän kerää roskia kärryyn ja muistuttelee samalla matkustajia istuinten pysytyn nostamisesta ja ikkunaluukkujen avaamisesta. Aurinko paistoi Riiasta lähdettäessä niin suoraan matkustamoon, että melkein kaikki vasemman puolen läpät ovat alas vedettyinä, vaikka nyt taivaalla viipyy enää auringon lempeä jälkihehku, haalean violetti ja hellä.

Turvavyön merkkivalot syttyvät. Kone kallistuu, ja hetken voi ikkunoista ihailla Nuuksion järvien ja lampien tynniä peiliheijastuksia. Tähän aikaan vuodesta illan valossa Suomi on ilmasta katsottaessa kauneimmillaan.

Ilona tyhjentää roskat kärrystään ahtaassa keittiössä, lukitsee tavarat omille paikoilleen ja istuu penkkiinsä, pyöräyttää nilkkojaan muutaman kierroksen molempiin suuntiin.

Lennetään Hämeenlinnanväylän yllä. Katulamput ovat juuri syttyneet, kehä- ja ulosmenoteiden läpikotaisin tutun muotoiset valosäikeet piirtyvät maisemaan.

Hälytysajoneuvo etenee Hämeenlinnanväylällä siniset valot välkkyen kohti etelää. Ambulanssi se varmaan on, koska autoja on vain yksi. Ilona seuraa sen taivaalta katsottuna hitaan näköistä

kulkua ja havahtuu äkkiä huoleen: Akuhan on hänen autollaan liikkeellä, se on ajanut Hyvinkäältä juuri tuota tietä. Mitä jos sille on sattunut jotain? Poikahan ei ole kovin kokenut kuski, koska sillä ei ole omaa autoa.

Ilona yrittää rauhoittaa itseään. Keli on hyvä, moottoritiellä on hirviaidat, ja Aku on varmasti palannut Helsinkiin mumminsa muuttopuuhista jo paljon aikaisemmin, mutta huoli ei poistu kehosta, vaan kytee jossain kylkiluiden alla kylmänä tulena vielä sittenkin, kun ollaan maassa ja Ilona avaa oven, valmistautuu hymyillen toivottamaan poistuville matkustajille hyvää yötä.

Ilona kiirehtii portilta kohti lentohenkilökunnan parkkirakennusta, kunnes puolimatkassa muistaa, ettei auto olekaan siellä vaan toivottavasti jo turvallisesti kotona. Vuosien saatossa rutinit kentällä ovat niin automatisoituneet, että jalat kulkevat tuttuja reittejään, vaikka pää olisi kuinka tietoinen siitä, että tänään on poikkeuspäivä.

Kotiin Oulunkylään pääsisi kohtuullisen helposti paikallisjunallakin, mutta hän ei ole vielä kertaakaan kulkenut sillä työmatkaansa. Töihin mennään ja sieltä palataan milloin mihinkin aikaan, eikä kilometrin kävelymatka asemalle houkuta aamuyöllä tai pitkän lennon jälkeen. Ei hän tänäänkään jaksaa lähteä junaan seikkailemaan, vaan päättää hypätä taksiin.

Jono taksitolpalla on kohtuullinen. Suomalaisten kiireisin lomakausi on jo ohi, ja Keski-Euroopan lomalaiset matkustavat mieluummin aikaisemmin päivällä, joten Ilona istuu taksin takapenkillä jo parin minuutin odotuksen jälkeen.

Kuski saattaisi ulkonäkönsä perusteella olla jostain päin Pohjois-Afrikkaa. Se vaikuttaa hermostuneelta ja näppäilee osoitteen navigaattoriinsa kaksi kertaa väärin. Kirjainten sanelukaan ei auta, mies ei selvästi osaa aakkosia suomeksi.

Ilona tuntee ärtymyksen heräävän sisällään, oikea kadunnimi saadaan hakukenttään vasta, kun hän sen penkkien välistä kurkotellen kadunnimilistasta osoittaa. Numerot mies sentään osaa, ja kun suuntaa osoittava kolmio ja reittiviiva ilmestyvät navigaattorin kartalle, Ilona voi hengähtää.

Taksimatkan aikana Ilona tarkastaa MyFlight-sovelluksesta, ettei seuraavan päivän Las Vegasin lentoon ole tullut muutoksia, ja unohtuu sen jälkeen selaamaan somea.

On koulujen alkamisviikko, useammallakin kaverilla on päivityksiä koulutiensä aloittaneista ekaluokkalaisista, kuvia innostuneista harvahampaisista, oman ylävartalonsa kokoisen repun kantajista ja koulujen pihoista. Ilona laskee mielessään, että Akun ekaluokan aloittamisesta on seitsemäntoista vuotta. Se ei ollut mikään idyllinen aamu, satoi rankasti, mutta Aku ei halunnut pukea sadetakkia eikä saappaita, koska ne olivat pikkulasten asusteita. Pihalla Aku potki saappaat jalasta ja lähti juoksemaan sukksillaan märkää tietä kohti koulua, eikä Ilonalla ollut muuta vaihtoehtoa kuin kaapata poika kainaloonsa, kantaa se takaisin sisälle ja vaihtaa jalkaan lenkkitosut. Se oli kauhea syksy muutenkin, ehkä pahin hänen elämässään.

Taksikuski etenee oikeaan suuntaan, mutta hitaasti ja epävarmasti, koko ajan navigaattoria vilkuillen. Vaikuttaa siltä, ettei se ole kauaa tehnyt tätä hommaa, ja Ilonan tekisi mieli tarttua itse rattiin. Mitä lähempänä kotia ollaan, sitä useammin Ilonan mieli palaa moottoritiellä kiitäneeseen ambulanssiin ja ajatukseen, että hänen ainoa poikansa olisi matkannut henkitoreissaan sen sisällä.

Kun taksi lopulta kääntyy pihoihin johtavalle tielle ja rivitaloasunnon yläkerran ikkunoissa näkyy valoa, Ilonan huoli haihtuu kuin vesi kiuaskiviltä.

Auto seisoo ehjänä pihalla, Aku on tainnut käyttää sen pesus-

sakin, kaikki on hyvin. Helpotuksensa euforiassa Ilona ei ärry edes siitä, että taksikuski sekoilee kuitenkin tulostamisen kanssa. Hän toivottaa miehelle hyvät yöt ja kiirehtii sisälle.

Akun lenkkarit makaavat keskellä eteistä, kuin itsekseen kul-kijan jaloista pudonneina. Ilona huikkaa tervehdyksen, muttei saa vastausta. Hän harppoo portaat ylös ja löytää Akun sohvalta sikeässä unessa.

Poika nukkuu suu raollaan ja näyttää jotenkin vieraalta. Ilona tutkii lapsensa kasvoja ja tajuaa, että se on kasvattanut viikset. Ne näyttävät vähän hassuilta, melkein naamaan liimatuilta symmet-risyydessään ja tuuheudessaan.

Poika on kaunis. Mies. Poika on jo mies, aika paljon isänsä näköinen tummine ripsineen ja hiuksineen. Ilona katsoo aikuista lastaan ahmien ja varastoon, ei ole nähnyt sitä yli kuukauteen. Tuntuu niin hyvältä, kun se on siinä, silmien alla, paikallaan, tutussa huoneessa ja turvassa ainakin tämän hetken.

Lattialla Akun vieressä on muutamia laatikoita ja muovikas-seja, niissä on varmaan äidin varastoista löytynyttä tavaraa. Kes-kellä huonetta seisoo iso jalkalamppu, jonka Ilona on jo aikai-semmin sanonut haluavansa, jos se ei mahdu uuteen asuntoon. Ei näköjään ole mahtunut.

Ilona päättää herättää pojan, täytyyhän sen pestä hampaansa ja riisuutua, vaikka jäisikin tänne yöksi. Hän istuu sohvan laidalle ja liu'uttaa sormiaan Akun hiusten lomassa otsalta kohti päälään pyöriäistä samalla tavalla kuin aikoinaan pikku-Akua nukuttaes-saan. Pojan silmät aukeavat melkein heti, mutta sekunnin ver-ran se katsoo vielä unensa suuntaan, ennen kuin aukeaa tähän aikaan ja paikkaan.

– Oho, nukuinko mä? Mitä kello? Aku kysyy.

– Vähän yli ykstoista, Ilona vastaa ja nousee seisomaan, katsoo muuttotavaroita. – Miten teillä meni?

– Ihan jees, tai sillai. En mä tiedä mitä mummi siitä uudesta paikasta tykkäs, kun mä olin enemmän tyhjentämässä sitä vanhaa kämppää ja vinttikomeroa. Kalevi oli siellä uuden asunnon päässä mummin kanssa järjestelemässä, kun siellä oli onneks tosi iso hissi niin sen ei tarvinnut rehkiä missään rapuissa.

Aku nousee istumaan ja haroo tukkaansa.

– Mä oon ihan helvetin väsynyt, kun jouduin heräämään niin aikaisin, se sanoo ja haukottelee.

– Kiitos nyt ihan hirveesti. Ja anteeks. Mutta mä en noille työvuoroilleni oikein mitään voi.

– No. Mä sain mummilta palkkaa. Ja Kalevilta, eli tuplaliksat, Aku sanoo.

– Mun ei sitten varmaan tarvii sulle enää kolmatta palkkaa maksaa? Ilona kysyy.

– Ei siitä haittaakaan oo, Aku vastaa ja painaa käsillä hetken silmiään.

Ele näyttää oudolta. Onkohan se joku tik-oire tai merkki siitä, että sillä on huono olo? Syököhän Aku taas mielialalääkkeitä, tai voiko se huonommin siksi, ettei enää syö? Ilona ei uskalla kysyä.

– Sä jäät varmaan yöksi, kun on näin myöhä?

– En mä nyt jää, Aku sanoo ja nousee pystyyn, kävelee suoraan keittiön herkkukaapille ja tutkii sen sisältöä. – Mua odotetaan kotona.

– Ai. Kuka? Ilona kysyy.

– Yks Amanda, Aku vastaa, tunkee kätensä kaapista löytämänsä myslipakettiin ja vie kourallisen muruja suuhunsa.

Mysliä putoaa lattialle, mutta Ilona ei halua huomauttaa asiasta. Miten nopeasti aikuisen lapsen elämässä tapahtuu asioita ja miten vähän niistä tietää.

Aku nostaa yhden lattialla odottavista laatikoista pöydälle ja työntää kätensä sen sisään.

– Kato mitä mä löysin, se sanoo ja poimii sormiinsa jonkun kangasmerkin.

Kankaisen laatan tummalla taustalla komeilee kaksi valkoista salaman näköistä kuviota. Kestää hetken, ennen kuin Ilona tajuaa, että se on SS-merkki, historiankirjoista tuttu.

Aku nakkaa kangaspalan pöydälle Ilonan eteen. Se on suora-kaiteen muotoinen ja kauluslaatan kokoinen. Siinä hänen kukikkaan kesäpöytäliinansa päällä se näyttää väkivaltaiselta kuin joku Tolkienin örkki ja säteilee ympärilleen tunkkaista uhkaa, historiallista pahuutta.

Ilona ottaa merkin käteensä, tunnustelee sitä.

– Mikä tää on?

– Ai etkö muka tiedä?

– No tiedän. Joku SS-merkki. Mutta miksi se on äidin muuttokamoissa?

– En mä sitä tiedä, mutta saaksmä pitää sen? Aku kysyy.

– Hyi. Miksi sä sen haluaisit? Ilona kysyy, mutta katuu heti, pelkää vastausta.

Akulla on joskus ollut vähän arveluttavia puuskia ja puheita. Halu alleviivata omaa suomalaisuutta on tuottanut välillä yli-lyöntejä, minkä Ilona tavallaan ymmärtää. Suomessa ei ole koskaan ollut helppoa olla venäläinen, ei edes puoliksi, viime vuosina kaikkein vähiten. Kai sitä asiasta kiusattiin jo alakoulussa. Popov-sukunimi paljasti taustan jokaisessa nimenhuudossa, pakko kai sen on ollut korostaa isänmaallisuuttaan.

– Toi on varmaan aika harvinainen, Aku vastaa.

Ilona kääntelee kangasmerkkiä kädessään. Sen pohja on pak-sua vanhan näköistä sarkaa, ja reunuksessa näkyy jäämiä ompe-lulangasta. Merkki on varmaan ratkottu irti jonkun kauluksesta. Kuolleenko?

Ilona sysää lätyskän Akun puolelle pöytää, etäämmäs itsestään.

– Mutta mistä se on peräisin? hän kysyy.

Aku nyökkää muuttokasaa kohti.

– Sieltä häkkikomerosta noi on kaikki. Aika paljon kamaa meni suoraan kaatopaikalle, mutta noi laatikot Kale käski tuomaan sulle, kun niissä on valokuvia ja kaikkee, niin se sano, että sun pitää päättää, mitä niistä säästetään ja mitä ei.

Ilona katsoo pientä kangasneliötä.

– En todellakaan säästä mitään natsirekvisiittaa.

– Ai pitäisikö sun mielestä historiaa jotenkin sensuroida vai? Tästähän voi joku maksaa hyvinkin, Aku jatkaa ja työntää merkin taskuunsa.

– Oletteko te ihan varmoja, ettei se oo jonkun edellisen asukkaan tavaroita, kun eihän ihmiset ikinä niitä häkkikomeroitaan kunnolla tyhjennä? Ilona epäilee.

Aku poimii laatikosta vanhan postikortin ja näyttää sitä Ilonalle. Kortin etupuolella komeilee piirretty kukkakimppu ja tekstipuolella lukee: *Pikkuneiti Orvokki Haapala. Onnittelut 4-vuotiaalle! Toivottavat Alma-mamma, Alina-täti ja Hulda-täti.*

– Sori, mutta jos se on tämmösten seassa, niin eiköhän se mummin ole, Aku sanoo.

Kortin nimet ovat Ilonalle tuttuja. Alman hän tietää äitinsä isoäidiksi ja Alinan ja Huldan tämän naimattomiksi tyttäriksi, omiksi isotädeikseen, mutta SS-merkin yhteyttä nelivuotiaan äitinsä synttärkorttiin hän ei ymmärrä.

– Olinko oikeassa vai olinko oikeassa?

– Varmaan sitten, Ilona myöntää.

– Jaksatsä heittää mut kotiin? Aku kysyy, ja väsymyksestään huolimatta Ilona suorastaan riemastuu mahdollisuudesta viettää vielä hetken lapsensa kanssa.

Pohjois-Haagan yö on aavemaisen hiljainen. Ilona pysäköi autonsa Akun asunnon edustalle ja nousee ratista. Aku katsoo äitiään ihmeissään.

– Et sä nyt voi tonne tulla.

Ilona hämmentyy.

– Aa, niin joo, mä oon taas ihan väärässä ajassa.

Ilona on pettynyt. Hän olisi halunnut tavata tämän Amandan, on niin onnellinen siitä, että Akulla on joku.

– Kiitti kyydistä.

Ilona tarjoaa syliään halaukseen. Poika tulee siihen, seisoo hetken lähellä, Ilona haistaa siinä tutun lapsen ja vieraan aikuisen.

– Öitä, se sanoo.

– Hyvää yötä. Ja terveisiä sille Amandalle, Ilona jatkaa, kun Aku jo harppoo pitkällä jaloillaan kohti alaovea.

Se ei vilkaise enää taakseen, sen kaikki huomio tuntuu nyt olevan sisällä talossa. Ilona seuraa katseellaan, kun poika painaa valot rappukäytävään ja loikkii ensimmäiset portaat kaksi askelmaa kerrallaan, katoaa sitten rakennuksen sisään.

Elokuu 1943

HELSINKI

Alma nostaa katseensa Hotelli Tornin aulan kattoa kohti. Äkillinen liike aiheuttaa huimauksen tunteen, ja hän joutuu varmistelemaan tasapainoaan, mutta näkymä on niin erikoinen, että sitä on tutkittava huimauksen uhallakin. Katto on kokonaan lasia, ja illan myötä pilviä kerännyt taivas näkyy siitä lävitse. Kun näkökentässä vilahtaa nopeasti liikkuva tumma hahmo, Alma ehtii jo säikähtää, että onko se pommikone, mutta tajuaa sitten mutkittelevasta liikkeestä, että siivekäs etenijä onkin lintu. Silmät ovat menneet huonommiksi, ennen hän näki sentään kauas kunnolla.

Lasikaton pyöreä kupoli tuo Alman mieleen kahviloiden leivoskuvut. Taivaalla kaartelevan linnun näkökulmasta he matkalaiset näyttävät varmaan pieniltä maustekakkupaloilta siinä tummissa vaatteissaan, peräkkäin jonottaessaan.

Alma ei ole koskaan aikaisemmin yöpynyt hotellissa. Hän yrittää seurailta muiden toimia, että osaisi olla niin kuin pitää, mutta selkien takaa ei oikein näe tiskin tapahtumia, eikä myöskään kunnolla kuule, mitä siellä puhutaan.

Jono etenee ripeästi, ja kun tulee Alman vuoro, hän on oppinut muiden toimista sen verran, että oman nimen lausumisella aloitetaan.

- Päivää, hän sanoo ja rykäisee perään ääntään kirkastaakseen.
– Alma Haapala.

Ystävällinen virkailija tiskillä ottaa esiin jo valmiiksi hänen nimellään täytetyn paperin.

– Tervetuloa rouva Haapala. Tuohon kohtaan jos saisin teidän allekirjoituksenne, virkailija pyytää, ja Alma yrittää mahdollistaa nimensä mahdollisimman kauniilla käsialalla paperin alalaitaan.

Virkailija ojentaa Almalle avaimen. Siinä on kiinni valtavan suuri ja painava avaimenperä, johon on kirjoitettu numero 808, ja Alma ehtii jo mielessään ihmetellä, että miten niin monta huonetta mahtuu yhteen rakennukseen, kun virkailija selventää, että ensimmäinen numero kertoo kerroksen, jossa huone sijaitsee, ja jälkimmäiset numerot huoneen paikan.

Alman matkalaukun luokse on ilmestynyt kantaja, ja tämä tyylikkääseen univormuun pukeutunut nuori mies, oikeastaan poika, lähtee kuljettamaan hänen laukkuaan kohti kapeita ovia, joista Alma on nähnyt muidenkin matkaajien poistuvan. Kahdeksan kerroksen nouseminen tuntuu kamalan paljolta, mutta siihen on tyydyttävä. Alma päättää ottaa aikansa ja edetä omaan tahtiinsa, onneksi laukkua ei tarvitse itse kantaa.

Kun kantajapoika avaa kapean oven, Alma kauhistuu. Oven takana on pieni komero, jonka seinässä on nappeja ja numeroita. Hissi.

Alma on kuullut hisseistä ja nähnyt lehdistä kuviakin, mutta hän ei ole tullut ajatelleeksi, että päätyisi itse sellaisella matkustamaan. Hän etsii katseellaan portaita, mutta kahdeksikko avaimenperässä muistuttaa, että tarjolla olisi pitkä ja raskas kipuaminen huonoilla polvilla. Jos kaikki muutkin ovat tällä laitoksella matkustaneet, täytyy Almankin hissistä selvitä. Hän ei aio olla muita huonompi.

Alma astuu sisään koppiin, jonka ovea kantaja on koko hänen aprikointinsa ajan pitänyt auki. Lattia notkahtaa, ihan vähän vain,